De Perfectione Iustitiae Hominis (Latin)

Augustine of Hippo (AD 354–430)

SermonIndex.net / Church Fathers

Sections 1 to 34

I. De Perfectione Ivstitiae Hominis

Sanctis fratribus et coepiscopis Eutropio et Paulo Augustinus.

Caritas uestra, quae in uobis tanta est et tam sancta, ut etiam iubenti seruire delectet, petiuit, ut definitionibus quae dicuntur Caelestii esse respondeam. sic enim praenotata est eadem chartula quam dedistis: definitiones, ut dicitur, Caelestii. quae praenotatio credo quod non illius, sed eorum sit, qui hoc attulerunt de Sicilia, ubi Caelestius non esse perhibetur, sed multi talia garrientes et, sicut ait apostolus, ipsi errantes et alios in errorem mittentes. ex illius tamen haec esse doctrina uel etiam quorundam sociorum eius et nos possumus arbitrari. nam neque istae breues definitiones uel potius ratiocinationes ab illius abhorrent ingenio, 1* quod in opere alio eius inspexi, cuius eum esse constat auctorem, et non frustra istos fratres qui haec attulerunt in Sicilia existimo audisse, quod ipse docuerit ista uel scripserit. uellem autem, si possem, ita obtemperare uestrae fraternae beniuolentiae, ut etiam ego tam breuiter responderem. sed nisi et illa commemorem quibus respondeo, quis poterit quemadmodum responderim iudicare? conabor tamen, quantum ualuero, adiuuantibus me apud domini misericordiam etiam orationibus uestris, ut non ultra quam necesse est meus sermo procurrat.

\'Ante omnia\', inquit, \'interrogandus est qui negat hominem sine peccato esse posse, quid sit quodcumque peccatum: quod uitari potest an quod uitari non potest. si quod uitari non potest, peccatum non est; si quod uitari potest, potest homo sine peccato esse, quod uitari potest. nulla enim ratio uel iustitia patitur saltem dici peccatum, quod uitari nullo modo potest\'. respondemus uitari posse peccatum, si natura uitiata sanetur gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. in tantum enim sana non est, in quantum id quod faciendum est aut caecitate non uidet aut infirmitate non implet, dum caro concupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem, ut ea quae uult homo non faciat.

\'Iterum quaerendum est\', inquit, \'peccatum uoluntatis an necessitatis est. si necessitatis est, peccatum non est; si uoluntatis est, uitari potest\'. respondemus quod supra et, ut sanemur, inuocamus eum, cui dicitur in psalmo: de necessitatibus meis educ me.

\'Iterum\', inquit, quaerendum est, quid est peccatum. naturale an accidens. si naturale, peccatum non est; si autem accidens est, et recedere potest; et quod recedere potest, uitari potest; et quod uitari potest, potest homo sine eo esse quod uitari potest\'. respondetur naturale non esse peccatum, sed naturae, praesertim uitiatae — unde facti sumus natura filii irae — parum esse ad non peccandum uoluntatis arbitrium, nisi adiuta sanetur gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum.

\'Iterum\', ait, \'quaerendum est, quid est peccatum: actus an res. si res est, ut auctorem habeat necesse est; et si auctorem habere dicitur, iam alter praeter deum rei alicuius auctor induci uidebitur; at si hoc dici inpium est, et confiteri necesse est peccatum omne actum esse, non rem. si igitur actus est, immo quia uere actus est, uitari potest\'. respondemus peccatum quidem actum dici et esse, non rem. sed etiam in corpore claudicatio eadem ratione actus est, non res, quoniam res pes ipse uel corpus uel homo est, qui pede uitiato claudicat nec tamen uitare potest claudicationem, nisi habuerit sanatum pedem. quod etiam in interiore homine fieri potest, sed gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. ipsum sane uitium, quo claudicat homo, nec pes est nec corpus nec homo nec ipsa claudicatio, quae utique non est, quando non ambulat, cum tamen insit uitium, quo fit claudicatio, quando ambulat. quaerat ergo, quod eidem uitio nomen inponat, utrum rem uelit dicere an actum an rei potius qualitatem malam, qua deformis actus existit. sic et in homine interiore animus res est, rapina actus est, auaritia uitium est, id est qualitas, secundum quam malus est animus, etiam quando nihil agit. unde auaritiae suae seruiat, etiam quando audit: non concupisces seque uituperat et tamen auarus manet; sed per fidem renouatur, id est sanatur, de die in diem nec tamen nisi gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum.

\'Iterum\', inquit, \'quaerendum est. utrumne debeat homo sine peccato esse. procul dubio debet. si debet, potest; si non potest, ergo nec debet. et si non debet homo esse sine peccato, debet ergo esse cum peccato; et iam peccatum non erit, si illud haberi constiterit. aut si hoc etiam dici absurdum est, confiteri necesse est debere hominem sine peccato esse et constat eum non aliud debere quam potest\\ respondetur eadem similitudine, qua superius iam respondimus. cum enim uidemus claudum, qui sanari potest, recte utique dicimus: debet esse homo iste sine claudicatione; et si debet, potest. nec tamen cum uult, continuo potest, sed cum fuerit adhibita curatione sanatus et medicina adiuuerit uoluntatem. hoc fit in interiore homine, quod ad peccatum attinet tamquam eius claudicationem, per eius gratiam qui uenit non uocare iustos sed peccatores, quia non est opus sanis medicus, sed male habentibus.

\'Iterum\', ait, \'quaerendum est, utrumne praeceptum sit homini sine peccato esse. aut enim non potest et praeceptum non est aut, quia praeceptum est, potest. nam cur praeciperetur, quod fieri omnino non posset\'? respondetur consultissime homini praecipi, ut rectis passibus ambulet, ut cum se non posse perspexerit medicinam requirat, quae interioris hominis ad sanandam peccati claudicationem gratia dei est per lesum Christum dominum nostrum.

\'Iterum\', ait, \'quaerendum est, an uelit hominem deus sine peccato esse. procul dubio uult et procul dubio potest. quis enim tam demens, ut uel dubitet fieri posse, quod deum uelle non dubitet\'? respondetur: si nollet deus hominem sine peccato esse, non mitteret filium suum sine peccato, qui sanaret homines a peccatis. hoc fit in credentibus et proficientibus renouatione interioris hominis de die in diem, donec fiat perfecta iustitia tamquam sanitas plena.

\'Item\', ait, \'quaerendum est, quomodo uult deus hominem esse, cum peccato an sine peccato. procul dubio non uult esse cum peccato. quanta haec inpietatis blasphemia sit, cogitandum est, ut dicatur hominem posse esse cum peccato, quod deus non uult, et negetur posse esse sine peccato, quod deus uult; quasi quem ad hoc deus creauerit, ut posset esse quod nolit et non posset esse quod uelit et ut contra suam magis quam ut secundum suam existeret uoluntatem\'. iam superius responsum est, sed addendum uideo, quod spe salui facti sumus; spes autem, quae uidetur, non est spes; quod enim uidet quis, quid et sperat? si autem quod non uidemus speramus, per patientiam expectamus. tunc ergo plena iustitia, quando plena sanitas; tunc plena sanitas, quando plena caritas — plenitudo enim legis caritas — tunc autem plena caritas, quando uidebimus eum sicuti est. neque enim non erit quod addatur ad dilectionem, cum fides peruenerit ad uisionem.

\'Iterum quaerendum est\\ inquit, per quid efficitur homo cum peccato, per naturae necessitatem an per arbitrii libertatem. si per naturae necessitatem, culpa caret; si per arbitrii libertatem, quaerendum est, a quo ipsam arbitrii libertatem acceperit. procul dubio a deo. deus autem quod dedit, certe bonum est; negari enim non potest. qua igitur ratione bonum probatur, si magis ad malum quam ad bonum pronum est? magis enim ad malum quam ad bonum pronum est, si homo per illud potest esse cum peccato et non potest esse sine peccato\'. respondetur per arbitrii libertatem factum, ut esset homo cum peccato; sed iam poenalis uitiositas subsecuta ex libertate fecit necessitatem. unde ad deum fides clamat: de necessitatibus meis educ me. sub quibus positi uel non possumus quod uolumus intellegere uel quod intellexerimus uolumus nec ualemus inplere. nam et ipsa libertas credentibus a liberatore promittitur. si uos, inquit, filius liberauerit, tunc uere liberi eritis. uicta enim uitio in quod cecidit uoluntate caruit libertate natura. hinc alia scriptura dicit: a quo enim quis deuictus est, huic et seruus addictus est. sicut ergo non est opus sanis medicus, sed male habentibus, ita non est opus liberis liberator sed seruis, ut ei dicat gratulatio libertatis: saluam fecisti de necessitatibus animam meam. ipsa enim sanitas est uera libertas, quae non perisset, si bona permansisset uoluntas. quia uero peccauit uoluntas, secuta est peccantem peccatum habendi dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas et accipiatur tanta libertas, in qua sicut necesse est permaneat beate uiuendi uoluntas, ita ut sit etiam bene uiuendi et numquam peccandi uoluntaria felixque necessitas.

Proinde\\ inquit, \'deus bonum hominem fecit et praeterquam illum bonum fecit, bonum ei insuper ut faceret imperauit. quam inpium, ut confiteamur hominem malum esse, quod nec factus est nec ei praeceptum est, si negemus eum bonum posse esse, quod factus est et quod ei ut faceret imperatum est!\' respondemus: quia ergo non se ipse homo sed deus

bonum hominem fecit, deus eum, non se ipse ut sit bonus reficit, dum uolentem, credentem, inuocantem liberat a malo, quod sibi ipse fecit. hoc autem fit, dum gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum renouatur homo interior de die in diem, ut ad sempiternam non poenam sed uitam resurgat homo exterior nouissimo die.

\'Iterum\', ait, \'quaerendum est, quot modis constet omne peccatum. duobus, nisi fallor: si aut illa fiant quae prohibentur aut illa non fiant quae iubentur. tam certe omnia illa quae prohibita sunt uitari possunt quam quae praecepta sunt perfici. nam frustra aut prohiberetur aut iuberetur, quod uel caueri uel impleri non posset. et quomodo negabimus posse esse hominem sine peccato, cum confiteri necesse sit eum tam omnia illa quae uetantur posse cauere quam quae impe- rantur rantur efficere?\' respondetur multa esse in scripturis sanctis diuina praecepta, quae omnia commemorare nimis operosum est; sed dominus, qui uerbum consummans et breuians fecit super terram, in duobus praeceptis dixit legem prophetasque pendere, ut intellegeremus quicquid aliud diuinitus praeceptum est in his duobus habere finem et ad haec duo esse referendum: diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota mente tua, et: diliges proximum tuum tamquam te ipsum. in his, inquit, duobus praeceptis tota lex pendet et prophetae. quicquid ergo dei lege prohibemur et quicquid iubemur facere, ad hoc prohibemur et iubemur, ut duo ista compleamus. et forte generalis prohibitio est: non concupisces, et generalis iussio: diliges. unde breuiter et apostolus Paulus quodam loco utrumque complexus est. prohibitio est enim: nolite conformari huic saeculo, iussio autem: sed reformamini in nouitate mentis uestrae. illud pertinet ad non concupiscere, hoc ad diligere; illud ad continentiam, hoc ad iustitiam; illud ad declinandum a malo, hoc ad faciendum bonum. non concupiscendo enim uetustate expoliamur et nouitate induimur diligendo. sed nec quisquam esse potest continens, nisi deus det, et caritas dei diffunditur in cordibus nostris non per nos ipsos, sed per spiritum sanctum qui datus est nobis. hoc autem fit de die in diem in his qui uolendo et credendo et inuocando proficiunt et praeterita obliuiscentes in ea quae ante sunt extenduntur. ad hoc enim lex ista praecepit, ut cum in his implendis homo defecerit non se extollat superbia tumidus, sed ad gratiam confugiat fatigatus ac sic eum lex terrendo ad Christum diligendum paedagogi perducat officio.

\'Iterum quaerendum est\\ inquit, \'quomodo non potest homo esse sine peccato: uoluntate an natura. si natura, peccatum non est; si uoluntate, perfacile potest uoluntas uoluntate mutari\'. respondemus ammonentes esse cogitandum quanta sit ista praesumptio, qua dicitur non solum posse — quod quidem adiuuante dei gratia negandum non est — sed etiam perfacile posse uoluntatem uoluntate mutari, cum dicat apostolus: caro concupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem; haec enim inuicem aduersantur, ut non ea quae uultis faciatis. non enim ait: haec inuicem aduersantur, ut quae potestis facere nolitis, sed ut non ea quae uultis faciatis. cur ergo concupiscentia carnis — quae utique culpabilis atque uitiosa est nihilque est aliud quam desiderium peccati, quod idem apostolus praecipit, ne regnet in nostro mortali corpore, ubi satis ostendit esse tamen in nostro mortali corpore, quod permittendum non sit ut regnet — cur ergo ista concupiscentia non mutata est ea uoluntate, quam uoluntatem satis euidenter expressit apostolus dicens: ut non ea quae

uultis faciatis, si facile potest uoluntas uoluntate mutari? nec sane isto modo naturam siue animae siue corporis, quam deus creauit et quae tota bona est, accusamus; sed eam dicimus propria uoluntate uitiatam sine dei gratia non posse sanari.

\'Iterum\', ait, \'quaerendum est, si non potest homo sine peccato esse, cuius culpa est: ipsiusne hominis an cuiuslibet alterius. si ipsius hominis, quomodo culpa hominis est, si hoc non est quod esse non potest?\' respondemus ideo esse hominis culpam, quod non est sine peccato, quia sola hominis uoluntate factum est, ut ad istam necessitatem ueniret, quam sola hominis uoluntas superare non possit.

\'Iterum\', ait, \'quaerendum est, si natura hominis bona est, quod nullus negare nisi Marcion aut Manicheus audebit: quomodo igitur bona est, si malo ei non est carere possibile? omne enim peccatum malum esse quis dubitet?\' respondemus et naturam hominis bonam esse et eam malo carere posse. nam ideo clamamus: libera nos a malo. quod non perficitur, quamdiu corpus, quod corrumpitur, adgrauat animam. sed hoc agitur gratia per fidem, ut aliquando dicatur: ubi est, mors, contentio tua? ubi est, mors, aculeus tuus? aculeus autem mortis peccatum, uirtus uero peccati lex, quoniam lex prohibendo auget peccati cupiditatem, nisi diffundat spiritus caritatem quae plena et perfecta tunc erit, cum uidebimus facie ad faciem.

\'Et hoc\', inquit, (dicendum est: certe iustus deus — negari enim non potest — imputat autem deus homini omne peccatum. et hoc quoque confitendum puto, quia neque peccatum est quicquid non imputabitur in peccatum. et si est aliquod peccatum, quod uitari non possit, quomodo iustus deus dicitur, si imputare cuiquam creditur, quod uitari non possit?\' respondemus iam olim contra superbos esse clamatum: beatus cui non imputabit dominus peccatum. non enim imputat his qui fideliter ei dicunt: dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. et iuste non imputat, quia iustum est quod ait: in qua mensura mensi fueritis, in eadem remetietur uobis. peccatum est autem, cum uel non est caritas quae esse debet uel minor est quam debet, siue hoc uitari uoluntate possit siue non possit; quia si potest, praesens uoluntas hoc facit, si autem non potest, praeterita uoluntas hoc fecit; et tamen uitari potest, non quando uoluntas superba laudatur, sed quando humilis adiuuatur.

Post haec ille qui ista conscripsit introducit personam suam quasi cum altero disputantem et facit se interrogari et quasi ab interrogante sibi dici: \'das mihi hominem sine peccato?\' et respondet: \'do tibi qui esse possit\'. et rursus ab interrogante dicitur ei: quis est?\' et respondet: (ipse tu. quodsi dixeris\', inquit, \'ego esse non possum, respondendum est: cuius culpa est? quodsi dixerit: mea, dicendum est: et quomodo tua est, si esse non potes?\' iterum facit se interrogari et dici sibi: \'tu ipse sine peccato es, qui dicis hominem sine peccato esse posse?\' et respondet: \'quod non sum sine peccato, cuius culpa est? quodsi dixerit\', inquit, \'tua est, respondendum est: quomodo mea, si esse non possum?\' nos respondemus nullum cum eis de his uerbis esse debere conflictum, quia non est ausus dicere esse hominem sine peccato, uel aliquem uel se ipsum, sed tantummodo esse posse respondit, quod neque nos negamus. quando autem possit et per quem possit, hoc quaeritur. si

enim modo est, non omni animae fideli positae in corpore mortis huius orandum est et dicendum: dimitte nobis debita nostra, cum iam in sancto baptismo uniuersa fuerint dimissa praeterita. quisquis autem membris fidelibus Christi hoc non esse orandum persuadere conatur, nihil aliud quam se ipsum christianum non esse profitetur. porro si per se ipsum potest homo esse sine peccato, ergo Christus gratis mortuus est. non autem gratis mortuus est Christus; non igitur potest homo esse sine peccato, etiamsi uelit, nisi adiuuetur gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. quod ut perficiatur, et nunc in proficientibus agitur et omni modo implebitur contentione mortis absumpta et caritate quae credendo et sperando nutritur uidendo et obtinendo perfecta.

Deinceps instituit diuinis testimoniis agere quod intendit. quod quale sit, diligentius aduertamus. \'testimonia\', inquit, \'quibus probatur praeceptum esse homini ut absque peccato sit). ad hoc respondemus: non utrum praeceptum sit quaeritur, quod ualde manifestum est; sed hoc ipsum, quod praeceptum esse constat, utrum in corpore mortis huius possit impleri, ubi caro concupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem, ut non ea quae uolumus faciamus. de quo corpore mortis huius non omnis liberatur qui finit hanc uitam, sed qui in hac uita susceperit gratiam et ne in uanum suscipiat bonis operibus egerit. aliud est enim exire de hoc corpore, quod omnes homines dies uitae huius ultimus cogit, aliud est autem liberari de corpore mortis huius, quod sola dei gratia per legum Christum dominum nostrum sanctis et fidelibus eius impertit. post hanc autem uitam merces perficiens redditur, sed eis tantum, a quibus in hac uita eiusdem mercedis meritum comparatur. non enim ad saturitatem iustitiae, cum hinc exierit, quisque perueniet, nisi ad eam cum hic est esuriendo et sitiendo cucurrerit; beati quippe qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

Quamdiu ergo peregrinantes a domino per fidem ambulamus, non per speciem — unde dictum est: iustus ex fide uiuit — haec est nostra in ipsa peregrinatione iustitia, ut ad illam perfectionem plenitudinemque iustitiae, ubi in specie decoris eius iam plena et perfecta caritas erit, nunc ipsius cursus rectitudine et perfectione tendamus castigando corpus nostrum et seruituti subiciendo et elemosynas in dandis beneficiis et dimittendis quae in nos sunt commissa peccatis hilariter et ex corde faciendo et orationibus indesinenter instando et haec faciendo in doctrina sana, qua aedificatur fides recta, spes firma, caritas pura. haec est nunc nostra iustitia, qua currimus esurientes et sitientes ad perfectionem plenitudinemque iustitiae, ut ea postea saturemur. unde dominus in euangelio cum dixisset: nolite facere iustitiam uestram coram hominibus, ut uideamini ab eis, ne istum nostrum cursum fine humanae gloriae metiremur, non est in expositione iustitiae ipsius exsecutus nisi tria ista: ieiunium, elemosynas, orationes; ieiunio scilicet uniuersam corporis castigationem significans, elemosynis omnem beneuolentiam et beneficientiam uel dandi uel ignoscendi et oratione insinuans omnes regulas sancti desiderii: ut quoniam in castigatione corporis frenatur concupiscentia, quae non frenari, sed omnino esse non debet nec erit in illa perfectione iustitiae, ubi nullum erit omnino peccatum, et saepe in usu rerum etiam concessarum atque licitarum exserit immoderationem, suam in ipsa uero beneficientia, qua iustus consulit proximo, quaedam fiunt quae obsint, cum prodesse putata sint, et

aliquando per infirmitatem, uel cum minus sufficitur necessitatibus aliorum uel parum in eis proficit, quod benignitatis ac laboris impenditur, subrepit taedium, quo fuscetur hilaritas, in qua datorem diligit deus, subrepit autem tanto magis, quanto minus quisque, et tanto minus, quanto magis profecerit — his atque huius modi consideratis merito in oratione dicimus: dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; si tamen quod dicimus faciamus, ut uel ipsi etiam diligantur inimici uel, si quisquam adhuc in Christo paruulus hoc nondum facit, paenitenti tamen quod in eum quisque peccauit et ueniam petenti ex intimo cordis ignoscat, si uult ut eius orationem pater caelestis exaudiat.

In qua oratione si contentiosi esse nolimus, satis nobis propositum speculum est ubi inspiciatur uita iustorum, qui ex fide uiuunt et perfecte currunt, quamuis sine peccato non sint. unde dicunt: dimitte nobis, quia nondum quo curritur peruenerunt. hinc dicit apostolus: non quia iam acceperim aut iam perfectus sim. fratres, ego me non arbitror adprehendisse; unum autem quae retro oblitus, in ea quae ante sunt extentus secundum intentionem sequor ad palmam supernae uocationis dei in Christo Iesu. quotquot ergo perfecti, hoc sapiamus; id est: quotquot perfecte currimus, hoc sapiamus, quod nondum perfecti sumus, ut illic perficiamur, quo perfecte adhuc currimus, ut cum uenerit quod perfectum est, quod ex parte est destruatur, id est non iam ex parte sit, sed ex toto, quia fidei et spei iam res ipsa, non quae credatur et speretur, sed quae uideatur teneaturque, succedet, caritas autem, quae in his tribus maior est, non auferatur, sed augeatur et impleatur contemplata quod credebat et quod sperabat indepta. in qua plenitudine caritatis praeceptum illud implebitur: diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota mente tua. nam cum est adhuc aliquid carnalis concupiscentiae, quod uel continendo frenetur, non omni modo ex tota anima diligitur deus. non enim caro sine anima concupiscit, quamuis caro concupiscere dicatur, quia carnaliter anima concupiscit. tunc erit iustus sine ullo omnino peccato, quia nulla lex erit in membris eius repugnans legi mentis eius, sed prorsus toto corde, tota anima, tota mente diliget deum, quod est primum summumque praeceptum. cur ergo non praeciperetur homini ista perfectio. quamuis eam in hac uita nemo habeat? non enim recte curritur, si quo currendum est nesciatur. quomodo autem sciretur, si nullis praeceptis ostenderetur? sic ergo curramus, ut conprehendamus. omnes enim qui recte currunt, conprehendent, non sicut in agone theatrico omnes quidem currunt, sed unus accipit palmam. curramus credendo, sperando, desiderando; curramus corpus castigando et elemosynas in bonis dandis malisque ignoscendis hilariter et ex corde faciendo et currentium uires ut adiuuentur orando et sic audiamus praecepta perfectionis, ne currere neglegamus ad plenitudinem caritatis.

His praemissis ea testimonia quae posuit iste cui respondemus, tamquam nos ea protulerimus, diligenter audiamus. \'in Deuteronomio: tu autem perfectus eris coram domino deo tuo; item illic: et non erit inconsummatus in filiis Israel; item saluator in euangelio: estote perfecti, quia pater uester qui in caelis est perfectus est; item apostolus ad Corinthios secunda: de cetero, fratres, gaudete, perfecti estote; item ad Colossenses: corripientes omnem hominem et docentes in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo; item ad Philippenses: omnia facite sine murmuratione et haesitatione, ut sitis

inreprehensibiles et simplices sicut filii dei inmaculati; item ad Ephesios: benedictus deus et pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in caelestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi, ut essemus sancti et inmaculati in conspectu eius; item ad Colossenses: et uos cum essetis aliquando alienati et inimici sensus eius in operibus malis, nunc autem reconciliati in corpore carnis eius per mortem eius, exhibete uos sanctos et inmaculatos et inreprehensibiles; item ad Ephesios: ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid huius modi, ut sit sancta et inmaculata; item ad Corinthios prima: sobrii estote et iusti et nolite peccare; item in epistula sancti Petri: propter quod succincti lumbos mentis uestrae, sobrii perfecte sperate in eam quae offertur uobis gratiam, quasi filii oboedientiae, non configurati prioribus ignorantiae uestrae <concupiscentiis>, sed secundum eum qui uocauit uos sanctum et ipsi sancti in omni conuersatione sitis, quia scriptum est: sancti eritis, quia ego sanctus sum. unde et beatus Dauid dicit: domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula et operatur iustitiam; et alibi: et ero inmaculatus cum eo; et alibi: beati inmaculati in uia, qui ambulant in lege domini; item apud Salomonem: diligit dominus sancta corda; accepti sunt autem illi omnes inmaculati\'. horum testimoniorum aliqua currentes exhortantur, ut perfecte currant, aliqua ipsum finem commemorant, quo currendo pertendant. ingredi autem sine macula non absurde etiam ille dicitur, non qui iam perfectus est, sed qui ad ipsam perfectionem inreprehensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus atque ipsa peccata uenialia non neglegens mundare elemosynis. ingressum quippe, hoc est iter nostrum, quo tendimus ad perfectionem, munda mundat oratio; munda est autem oratio, ubi ueraciter dicitur: dimitte nobis, sicut et nos dimittimus, ut, dum non reprehenditur quod non imputatur. sine reprehensione, hoc est sine macula noster ad perfectionem cursus habeatur, in qua perfectione, cum ad eam uenerimus, iam non sit omnino quod ignoscendo mundetur.

Deinde iste adhibet testimonia, quibus ostendat non esse grauia diuina praecepta. quis autem nesciat, cum praeceptum generale sit caritas — quia finis praecepti est caritas et plenitudo legis est caritas — graue non esse quod diligendo fit, non timendo? laborant autem in dei praeceptis, qui ea timendo conantur implere; sed perfecta caritas foras mittit timorem et facit praecepti sarcinam leuem, non solum non prementem onere ponderum, uerum etiam subleuantem uice pinnarum. quae tamen caritas ut habeatur etiam tanta quanta in corpore mortis huius haberi potest, parum est nostrae uoluntatis arbitrium, nisi adiuuet gratia dei per legum Christum dominum nostrum; diffunditur quippe in cordibus nostris, quod saepe dicendum est, non per nos ipsos, sed per spiritum sanctum qui datus est nobis. nec aliam ob causam scriptura commemorat non esse grauia praecepta diuina, nisi ut anima quae illa grauia sentit intellegat nondum se accepisse uires, quibus talia sint praecepta domini qualia commendantur, leuia scilicet atque suauia, et oret gemitu uoluntatis, ut impetret donum facilitatis. qui enim dicit: fiat cor meum inmaculatum, et: itinera mea dirige secundum uerbum tuum, et ne dominetur mihi omnis iniquitas, et: fiat uoluntas tua sicut in caelo ita et in terra, et: ne nos inferas in temptationem et cetera huius modi, quae commemorare longum est, hoc utique orat, ut praecepta dei faciat, quae ut fierent, nec

iuberetur, si nihil ibi nostra uoluntas ageret, nec oraretur, si sola sufficeret. commendantur ergo non esse grauia, ut cui grauia sunt intellegat nondum se accepisse donum, quo grauia non sint, nec arbitretur ea se perficere, quando ita facit, ut grauia sint — hilarem enim datorem diligit deus — nec tamen, cum ea grauia sentit, desperando frangatur, sed ad quaerendum, petendum pulsandumque cogatur.

Audiamus ergo et in his testimoniis, quae deinde posuit, deum sua praecepta non grauia commendantem. \'quod dei mandata\', inquit, non modo inpossibilia non sint, uerum ne grauia quidem. in Deuteronomio: et conuertetur dominus deus tuus epulari in te super bonis, sicut epulatus est super patres tuos, si audieritis uocem domini dei uestri custodire et facere omnia mandata eius et iustitias et iudicia quae scripta sunt in libro legis huius: si conuersus fueris ad dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua. quia mandatum hoc, quod ego mando tibi hodie, non est grane neque longe a te est. non est in caelo, ut dicas: quis ascendet in caelum et accipiet illud nobis et audientes faciemus? non est trans mare, ut dicas: quis transfretabit mare et accipiet illud nobis et audientes faciemus? iuxta te est enim uerbum in ore tuo, in corde et in manibus tuis facere illud. item dominus in euangelio: uenite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego uos requiescere faciam. tollite iugum meum super uos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et inuenietis requiem animabus uestris iugum enim meum suaue est et onus meum leue est. item in epistula sancti Iohannis: haec est caritas dei, ut mandata eius obseruemus; et mandata eius grauia non sunt\'. his auditis legitimis et euangelicis et apostolicis testimoniis aedificemur ad gratiam, quam non intellegunt qui ignorantes dei iustitiam et suam nolentes constituere iustitiae dei non sunt subiecti. si enim non intellegunt illud ex Deuteronomio quemadmodum apostolus Paulus commemorauerit, ut corde credatur ad iustitiam, ore [autem] confessio fiat ad salutem, quia non est opus sanis medicus, sed male habentibus. isto certe Iohannis apostoli testimonio, quod ad istam sententiam ultimum posuit, ubi ait: haec est caritas dei, ut mandata eius seruemus; et mandata eius grauia non sunt, debent utique commoneri caritati dei non esse graue mandatum dei, quae nonnisi per spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, non [per arbitrium] humanae uoluntatis, cui plus dando quam oportet ignorant iustitiam dei: quae tamen caritas tunc perfecta erit, cum poenalis timor omnis abscesserit.

Post haec proposuit testimonia, quae contra eos dici solent, nec ea soluit, sed commemorando quasi contraria quaestiones artius inligauit. ait enim: \'testimonia scripturarum, quae e diuerso ponenda sunt his qui arbitrii libertatem uel non peccandi possibilitatem inperite existimant se scripturarum auctoritate posse destruere. obicere enim solent\', inquit, quod sanctus Iob dixerit: quis mundus est a peccato? nec infans, cuius est unius diei uita super terram\'. deinde quasi respondet huic testimonio aliis testimoniis, quod ipse Iob dixerit: iustus enim uir et sine querella factus sum in derisu, non intellegens posse dici hominem iustum, qui perfectioni iustitiae plurimum accessit, ita ut ei proximus fieret: quod multos etiam in hac uita potuisse, in qua ex fide uiuitur, non negamus.

Hoc et illo testimonio confirmatur, quod iste consequenter adiunxit ab eodem Iob dictum: ecce ego proximus sum iudicio meo, et scio quia iustus inueniar. hoc enim est iudicium, de quo alibi dicitur: et educet uelut lumen iustitiam tuam et iudicium tuum uelut meridiem. denique non dixit: ibi sum, sed: proximus sum. quodsi iudicium suum illud intellegi uoluit, non quo ipse iudicabit, sed quo in fine iudicandus est, iusti in illo iudicio inuenientur omnes qui non fallaciter dicunt: dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. per hanc enim dimissionem iusti inuenientur et quod ea quae hic habebant peccata elemosynis deleuerunt. unde dominus dicit: date elemosynas, et ecce omnia munda sunt uobis. denique hoc dicetur iustis in regnum promissum ituris: esurii enim, et dedistis mihi manducare et cetera huius modi. sed aliud est esse sine peccato, quod de solo in hac uita unigenito dictum est, aliud esse sine querella, quod de multis iustis etiam in hac uita dici potuit, quoniam est quidam modus bonae uitae, de quo etiam in ista humana conuersatione iusta querella esse non possit. quis enim iuste queritur de homine, qui nemini male uult et quibus potest fideliter consulit nec contra cuiusquam iniurias tenet libidinem uindicandi, ut ueraciter dicat: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris? et tamen eo ipso quod uerum dicit: dimitte, sicut et nos dimittimus, sine peccato se non esse declarat.

Inde est quod dicit: nihil iniquum erat in manibus meis, sed oratio mea munda. hinc enim erat munda oratio, quia ueniam non iniuste petebat, qui ueraciter dabat.

Et quod dicit de domino: multas enim contritiones meas fecit sine causa, non ait: nullas fecit cum causa, sed multas sine causa. non enim propter multa peccata eius factae sunt ei multae contritiones, sed propter probationem patientiae. nam propter peccata, sine quibus, ut alibi confitetur, non fuit, pauciora se pati debuisse iudicat.

Item quod dicit: uias enim eius custodiui et non declinaui a mandatis eius neque discedam, custodit uias dei, qui non sic exorbitat, ut eas relinquat, sed in eis currendo proficit, etsi aliquando ut infirmus offendit aut titubat; proficit autem minuendo peccata, donec perueniat ubi sine peccato sit. non enim aliter potest eo modo proficere nisi custodiendo uias eius. declinat autem a mandatis domini atque discedit apostata, non ille, qui, etiamsi habet peccatum, confligendi tamen cum eo perseuerantiam non relinquit, donec eo perueniat, ubi nulla cum morte contentio remanebit. in isto ergo conflictu induimur ea iustitia, qua hic ex fide uiuitur, et ea quodam modo loricamur. assumimus quoque iudicium, quod etiam contra nos pro nobis facimus, quando peccata nostra accusando damnamus. unde scriptum est: iustus ipse sui accusator est in primordio sermonis. hinc item dicit: iustitia uestitus eram, et circumdedi mihi iudicium sicut chlamydem. nam et ista uestis belli magis solet esse quam pacis, ubi adhuc expugnatur concupiscentia., non ubi erit plena sine aliquo prorsus hoste iustitia nouissima inimica morte destructa.

Quod autem iterum ait idem sanctus lob: non enim reprehendit me cor meum in omni uita mea, tunc nos in ista uita, in qua ex fide uiuimus, non reprehendit cor nostrum, si eadem fides in qua corde creditur ad iustitiam, non neglegit reprehendere peccatum nostrum. unde dicit apostolus: non enim quod uolo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago. bonum est enim non concupiscere, et hoc bonum uult iustus, qui ex fide uiuit; et tamen facit quod

odit, quia concupiscit, quamuis post concupiscentias suas non eat: quod si fecerit, tunc uere ipse fecit ut cedat. ut consentiat, ut desiderio peccati oboediat. tunc eum cor eius reprehendit, quia ipsum reprehendit, non illud peccatum eius, quod habitat in membris eius. cum uero non sinit regnare peccatum in suo mortali corpore ad oboediendum desideriis eius nec exhibet membra sua arma iniquitatis peccato, inest quidem peccatum in membris eius, sed non regnat, quia non oboeditur desideriis eius. et ideo dum quod non uult agit, id est non uult concupiscere et concupiscit, consentit legi, quia bona est. hoc enim uult et ipse quod lex, quia uult ipse non concupiscere et lex dicit: non concupisces. in hoc quoniam uult quod et lex uult, procul dubio consentit legi; concupiscit tamen quia non est sine peccato, sed iam non ipse operatur illud, sed id quod in illo habitat peccatum. ideo non eum reprehendit cor eius in omni uita eius, hoc est in fide eius, quia iustus ex fide uiuit, et ideo fides eius est uita eius. scit enim quia non habitat in carne eius bonum, ubi habitat peccatum; sed non ei consentiendo uiuit ex fide, quia inuocat deum, ut adiuuetur pugnans contra peccatum. quod ut omnino ibi non sit, adiacet ei uelle, sed perficere bonum non adiacet. non facere bonum non adiacet, sed perficere. nam in eo quod non consentit, bonum facit*, et in eo quod odit concupiscentiam suam, bonum facit: et in eo quod elemosynas facere non cessat, bonum facit; et in eo quod illi qui in eum peccat ignoscit, bonum facit; et in eo quod petit dimitti sibi debita sua et ueraciter dicit quod dimittit etiam ipse debitoribus suis et orat, ne inferatur in temptationem, sed liberetur a malo, bonum facit. ei tamen perficere bonum non adiacet, quod tunc erit, quando concupiscentia illa quae habitat in membris eius nulla erit. non ergo eum reprehendit cor eius, quando reprehendit peccatum quod habitat in membris eius et non habet quam reprehendat infidelitatem eius. ita nec in uita sua, id est in fide sua a corde suo reprehenditur et sine peccato non esse conuincitur. quod et ipse Iob de se confitetur, ubi dicit: nihil te latuit peccatorum meorum. signasti iniquitates meas in sacculo et annotasti, si quid inuitus transgressus sum. testimonia ergo, quae posuit de uerbis sancti uiri Iob, nos, sicut potuimus, quemadmodum sint accipienda monstrauimus. nec tamen ille soluit, quod eundem Iob dixisse proposuit: quis enim est mundus a peccato? nec infans cuius est diei unius uita super terram.

\'Iterum proponere solent\', inquit, (omnis homo mendax\'. neque hoc contra se ipsos a se ipso propositum soluit; sed commemorando alia uelut contraria testimonia apud eos qui non intellegunt sanctam scripturam diuina eloquia in lite dimisit. ait enim: \'quibus respondendum est, quod in Numeri libro scriptum est: homo uerax; et de sancto Iob legitur ita: erat uir habitans in regione Ausitide nomine Iob uerax, sine crimine, iustus, dei cultor, abstinens se ab omni re mala. miror quod ausus est ponere hoc testimonium, ubi dictum est: abstinens se ab omni re mala, cum hoc ab omni peccato uellet intellegi, cum superius dixerit peccatum actum malum esse, non rem. reminiscatur ergo quia, etiamsi actus sit, res potest dici. abstinet se autem ab omni re mala qui peccato, sine quo non est, uel numquam omnino consentit uel, si aliquando premitur, non obprimitur; sicut luctator fortior, etsi aliquando tenetur, non ideo perdit quo superius inuenitur. legitur sane homo sine crimine, legitur sine querella, at non legitur sine peccato nisi filius hominis, unus idemque dei filius unicus.

\'Item\', inquit, \'apud ipsum Iob: et miraculum tenuit ueracis hominis; item apud Salomonem de sapientia: uiri mendaces non erunt illius memores; uiri autem ueraces inuenientur in illa; item in Apocalypsi: et in ore ipsorum non est inuentum mendacium; sine macula sunt\\ ad haec et nos respondemus ammonentes, quomodo sit dicendus homo uerax per dei gratiam atque ueritatem, qui per se ipsum sine dubio mendax est. unde dictum est: omnis homo mendax. hoc et testimonio sonat de sapientia, quod ipse posuit: uiri autem ueraces inuenientur in illa, qui procul dubio non in illa, sed in se ipsis inuenientur esse mendaces, sicuti est: fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino. cum diceret tenebrae, non addidit "in domino"; cum autem dixit lux, addidit utique "in domino", quia in se ipsis lux esse non possent. ut qui gloriatur, in domino glorietur. illi uero in Apocalypsi propterea tales dicti sunt. quod non sit inuentum in ore eorum mendacium, quia non dixerunt se non habere peccatum. quod si dicerent, se ipsos deciperent et ueritas in eis non esset; porro si ueritas in eis non esset, inueniretur in eorum ore mendacium. quodsi propter inuidiam, cum essent sine peccato, dicerent se non esse sine peccato, hoc ipsum esset mendacium falsumque esset quod dictum est: non est inuentum in ore eorum mendacium. ideo ergo sine macula sunt, quia sicut ipsi dimiserunt debitoribus suis, sic illis deo dimittente mundati sunt. ecce nos, ut ualuimus, exposuimus quomodo accipienda essent testimonia, quae pro sua causa commemorauit. ipse autem quomodo sit accipiendum quod scriptum est: omnis homo mendax. omnino non soluit nec soluere poterit nisi correcto errore, quo credit hominem sine adiutorio gratiae dei per solam propriam uoluntatem posse esse ueracem.

Sic aliam quae sequitur quaestionem proposuit nec soluit; immo uero auxit et difficiliorem reddidit proponendo aduersum se probatum testimonium: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, et quasi contraria testimonia referendo, quibus ostenderet esse homines qui faciunt bonum. quod quidem ostendit, sed aliud est non facere bonum, aliud non esse sine peccato, etiamsi homo faciat multa bona. quapropter ea testimonia quae posuit non sunt contra illud quod dicitur non esse in hac uita hominem sine peccato. ipse autem non ostendit quemadmodum dictum sit: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. ait enim\\ inquit, sanctus Dauid: spera in domino et fac bonitatem\'. hoc praeceptum est, non factum. quod praeceptum non utique faciebant, \'de quibus dictum est: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. ait etiam dixisse sanctum Tobin: noli tin.ere, fili; pauperem uitam gessimus, sed multa bona habemus, si timuerimus deum et recesserimus ab omni peccato et fecerimus bene. uerissime tunc erunt homini multa bona, cum recesserit ab omni peccato; tunc enim ei nulla erunt mala, ut non opus habeat dicere: libera nos a malo. quamuis et nunc omnis qui proficit recta intentione proficiens recedit ab omni peccato et tanto inde fit longinquior, quanto plenitudini iustitiae perfectionique propinquior, quia et ipsa concupiscentia. quod est peccatum habitans in carne nostra, etsi manet adhuc in membris mortalibus, minui tamen non desinit in proficientibus. aliud est ergo recedere ab omni peccato, quod nunc in opere est, aliud recessisse ab omni peccato, quod in illa perfectione tunc erit. sed tamen et qui iam recessit et qui adhuc recedit, non est negandus facere bonum. quomodo ergo dictum est: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, quod ille proposuit et non solutum reliquit, nisi quia populum quendam psalmus ille culpat,

in quo nec unus erat qui faceret bonum, dum uolunt remanere filii hominum et non esse filii dei, cuius gratia homo fit bonus, ut faciat bonum? de illo enim bono dictum hic debemus accipere, quod ibi ait: deus de caelo respexit super filios hominum. ut uideat si est intellegens aut requirens deum. hoc ergo bonum, quod est requirere deum, non erat qui faceret, non erat usque ad unum, sed in eo genere hominum, quod praedestinatum est ad interitum. super hos enim respexit dei praescientia protulitque sententiam.

\'Item dicunt\', inquit, \'illud quod saluator ait: quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus deus\'. hanc item propositionem omnino non soluit, sed opposuit uelut ex aduerso alia testimonia, quibus probaret esse et hominem bonum. dixit enim esse respondendum quod idem dominus alibi ait: bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et iterum: qui solem suum oriri facit super bonos et malos. <et alibi scriptum est\', inquit, <bona bonis creata sunt ab initio, et iterum: qui sunt boni, erunt habitatores terrae\'. cui sic respondendum est, ut et illud inteliegatur quomodo dictum sit: nemo bonus nisi unus deus. siue quia omnia quae creata sunt, quamuis ea deus fecerit bona ualde, creatori tamen comparata nec bona sunt, cui comparata nec sunt — altissime quippe et proprio modo quodam de se ipso dixit: ego sum qui sum. sic dictum est: nemo bonus nisi unus deus, quemadmodum de Iohanne dictum est: non erat ille lumen, cum dominus eum dicat esse lucernam sicut discipulos, quibus dixit: uos estis lumen mundi; nemo accendit lucernam et ponit eam sub modio; sed in comparatione luminis illius, quod est lumen uerum inluminans omnem hominem uenientem in hunc mundum, non erat ille lumen — siue quia ipsi etiam filii dei comparati sibi ipsis quales in illa perfectione aeterna futuri sunt ita boni sunt, ut adhuc et mali sint. quod de illis dicere non auderem — quis enim audeat dicere malos esse, quorum pater est deus? — nisi ipse dominus diceret: si ergo uos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quanto magis pater uester qui in caelis est dabit bona petentibus se! cum ait utique pater uester, filios dei iam esse monstrauit, quos tamen adhuc malos esse non tacuit. ille tamen non soluit, quomodo et isti boni sint et nemo sit bonus nisi unus deus. unde est ille ammonitus, qui interrogauerat quid boni faceret, ut illum quaereret, cuius gratia bonus esset, cui bonum esse hoc est ipsum esse, quia incommutabiliter bonus non potest omnino malus esse.

\'Item dicunt\', inquit, (quis gloriabitur castum se habere co r?\' et ad hoc respondit multis testimoniis uolens ostendere posse esse in homine castum cor nec tamen dicit quomodo accipiendum sit, quod proposuit contra se dici: quis gloriabitur castum se habere cor? ne scriptura diuina in hoc testimonio et in his per quae respondit sibi ipsa aduersaria uideatur. nos autem huic respondentes dicimus ideo secutum esse: quis gloriabitur castum se habere cor? quoniam praecessit: cum rex iustus sederit in throno. quantalibet enim iustitia sit praeditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non uidet, inueniatur esse culpandum, cum rex iustus sederit in throno, cuius cogitationem fugere delicta non possunt nec illa, de quibus dictum est: delicta quis intellegit? cum ergo rex iustus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato, nisi forte isti, qui uolunt in sua iustitia, non in ipsius iudicis misericordia gloriari?

Tamen etiam illa uera sunt, quae respondendo subiecit, quod saluator ait in euangelio: beati mundicordes. quoniam ipsi deum uidebunt, et quod Dauid dicit: quis ascendet in montem domini? aut quis stabit in loco sancto eius? innocens manibus et mundus corde; et alibi: benefac, domine, bonis et rectis corde; item apud Salomonem: bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia; item illic: auerte te a delicto et dirige manus et ab omni delicto munda cor tuum; item in epistula lohannis: si cor nostrum nos non reprehendat. fiduciam habemus ad deum et quaecumque petierimus accipiemus ab eo. hoc enim agitur uoluntate, credendo, sperando, diligendo, corpus castigando, elemosynas faciendo, iniurias ignoscendo, instanter orando et proficiendi uires precando ueraciterque dicendo: dimitte nobis, sicut et nos dimittimus, et: ne inferas nos in temptationem, sed libera nos a malo, hoc prorsus agitur, ut cor mundetur et peccatum omne tollatur et quod iudex iustus, cum in throno sederit, occultum inuenerit minusque mundatum eius misericordia remittatur, ut deo uidendo totum sanum mundumque reddatur; iudicium enim sine misericordia, sed illi qui non facit misericordiam; superexsultat autem misericordia iudicio. quod si non esset, quae spes esset? quandoquidem cum rex iustus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato?

Sections 35 to 44

Tunc ergo per eius misericordiam iusti plene perfecteque mundati fulgebunt in regno patris sui sicut sol, tunc plene atque perfecte erit ecclesia non habens maculam aut rugam aut aliquid huius modi. quia tunc etiam erit uere gloriosa. cum enim non tantum ait, ut exhiberet sibi ecclesiam non habentem maculam aut rugam, sed addidit gloriosam, satis significauit, quando erit sine macula et ruga aut aliquid eius modi: tunc utique, quando gloriosa. non enim modo in tantis malis, in tantis scandalis, in tanta permixtione hominum pessimorum, in tantis obprobriis inpiorum dicendum est eam esse gloriosam, quia reges ei seruiunt, ubi est periculosior maiorque temptatio, sed tunc potius gloriosa erit, quando fiet quod idem ait apostolus: cum Christus apparuerit, uita uestra, tunc et uos cum ipso apparebitis in gloria. cum enim dominus ipse secundum formam serui, per quam se mediator coniunxit ecclesiae, non fuerit glorificatus nisi resurrectionis gloria — unde dictum est: spiritus autem non erat datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus — quomodo dicenda est ante resurrectionem suam ecclesia eius esse gloriosa? mundat ergo eam nunc lauacro aquae in uerbo abluens peccata.praeterita et pellens ab ea dominationem malorum angelorum, deinde perficiens eius sanitates facit eam occurrere in illam gloriosam sine macula et ruga; quos enim praedestinauit, illos et uocauit; et quos uocauit, ipsos et iustificauit; quos autem iustificauit, illos et glorificauit. in hoc mysterio dictum arbitror: ecce eicio daemonia et sanitates perficio hodie et cras et tertia consummor, id est perficior: dixit enim hoc ex persona corporis sui, quod est ecclesia, dies ponens pro distinctis ordinatisque temporibus, quod et in sua resurrectione significauit in triduo.

Puto autem interesse inter rectum corde et mundum corde. nam et rectus corde in ea quae ante sunt extenditur. ea quae retro sunt obliuiscens, ut recto cursu, id est recta fide atque intentione perueniat, ubi habitet mundus corde. sicut illa singula reddenda sunt singulis, ubi dictum est: quis ascendet in montem domini? aut quis stabit in loco sancto eius? innocens manibus et mundus corde — innocens manibus ascendet et mundus corde stabit: illud in opere est, illud in fine — et illic magis intellegendum quod dictum est: bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia. tunc enim erit uere bona substantia, id est uerae diuitiae, cum transierit tota paupertas, id est consummata fuerit omnis infirmitas. nunc uero auertat se homo a delicto, cum proficiendo inde discedit et renouatur de die in diem, et dirigat manus in opere misericordiae et ab omni delicto mundet cor suum, misereatur, ut quod restat per ueniam dimittatur. hoc enim salubriter et sine uana inanique iactantia

bene intellegitur in eo quod dixit sanctus Iohannes: si cor nostrum nos non reprehendat, fiduciam habemus ad deum et quaecumque petierimus accipiemus ab eo. hoc enim uidetur isto loco ammonuisse, ne cor nostrum nos in ipsa oratione et petitione reprehendat, hoc est ne forte cum coeperimus dicere: dimitte nobis; sicut et nos dimittimus, compungamur non facere quod dicimus aut etiam non audeamus dicere quod non facimus et fiduciam petendi amittamus.

Item sibi opposuit testimonium scripturarum, quod eis dici solet: quia non est homo iustus in terra, qui faciat bonum et non peccet, et quasi respondit aliis testimoniis, quia dominus de sancto Iob ait: numquid considerasti seruum meum Iob? non enim est ei similis quisquam in terris, homo sine querella, uerus, dei cultor, abstinens se ab omni malo. unde iam superius disseruimus. nec tamen iste ostendit nobis quomodo et Iob, si haec uerba ita intellegenda sunt, sine ullo peccato fuerit in terra et uerum sit quod scriptum esse dixit: non est homo iustus in terra, qui faciat bonum et non peccet.

\'Item dicunt\', inquit, \'quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens\', et huic testimonio quasi respondit ad nihil aliud, nisi ut scripturae sanctae se litigare uideantur, quarum concordiam nos debemus ostendere. ait enim: \'quibus respondendum est, quod de sancto Zacharia euangelista testatur dicens: erant autem Zacharias et Elisabeth uxor eius iusti ambo in conspectu domini et incedentes in omnibus mandatis et iustificationibus domini sine querella\'. qui iusti ambo utique legerant inter ipsa mandata, quemadmodum sua peccata mundarent. nam Zacharias, quod de omni sacerdote ex hominibus accepto in epistula ad Hebraeos dicitur, etiam pro suis peccatis utique hostias offerebat. quomodo autem intellegendum sit quod dicitur sine querella, iam supra satis, quantum opinor, ostendimus. \'et beatus\', inquit, \'apostolus ait: ut simus sancti et inmaculati in conspectu eius\'. hoc agitur, ut hoc simus, si inmaculati intellegendi sunt qui omnino sine peccato sunt; si autem inmaculati sunt qui sunt sine crimine, etiam in hac uita fuisse atque esse negare non possumus, quia non ideo sine ullo peccato est aliquis, quoniam non habet maculam criminis. unde et apostolus cum ministros eligeret ordinandos, non ait: si quis sine peccato — quod inuenire non posset — sed ait: si quis sine crimine, quod utique posset. nec tamen iste ostendit, quemadmodum secundum suam causam debeamus accipere quod scriptum est: quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. aperta quippe sententia est de superiore uersu inlustrius declarata. ne intres, inquit, in iudicium cum seruo tuo, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. iudicium timet, quia misericordiam desiderat, quae superexsultat iudicio. hoc est enim ne intres in iudicium cum seruo tuo: \'noli me iudicare secundum te, qui es sine peccato\', quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens, quod de hac uita dictum sine difficili quaestione intellegitur. et quod ait: non iustificabitur, ad illam perfectionem iustitiae retulit, quae in hac uita non est.

\'Item dicunt\', inquit, \'si dixerimus quiapeccatum non habemus, ipsi nos seducimus. et ueritas in nobis non est\\ et huic euidentissimo testimonio quasi contrariis testimoniis respondere conatus est, quod idem sanctus Iohannes in eadem epistula dicat: hoc autem

dico, fratres, ut non peccetis. omnis qui natus est ex deo peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet, et non potest peccare; item illic: qui natus est ex deo, non peccat. quia generatio dei conseruat eum, et malignus non tangit eum. \'item illic\', inquit, \'ubi de saluatore ait: quoniam ille apparuit, ut peccata tolleret. omnis qui in eo manet non peccat; omnis qui peccat non uidit eum nec cognouit eum. item illic: carissimi, nunc filii dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. et omnis qui habet spem hanc in eum sanctificat se, sicuti et ipse sanctus est.5 et tamen cum haec omnia testimonia uera sint, uerum est et illud quod proposuit et non soluit quod si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et ueritas in nobis non est. ac per hoc secundum id, quod ex deo nati sumus, in eo qui apparuit, ut peccata tolleret, id est in Christo manemus et non peccamus — hoc est autem, quod interior renouatur de die in diem — secundum autem quod de homine illo nati sumus, per quem peccatum intrauit in mundum et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, sine peccato non sumus, quia sine illius infirmitate nondum sumus, donec illa renouatione, quae fit de die in diem, quoniam secundum ipsam ex deo nati sumus, infirmitas tota sanetur, in qua ex primo homine nati sumus et in qua sine peccato non sumus. cuius reliquiis in homine interiore manentibus, quamuis de die in diem minuantur in proficientibus, si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et ueritas in nobis non est. quomodo enim uerum est: omnis qui peccat non uidit eum neque cognouit eum, cum secundum uisionem et cognitionem quae erit in specie nemo eum in hac uita uideat atque cognoscat? secundum uisionem autem et cognitionem quae est in fide multi sunt, qui peccent, certe ipsi apostatae, qui tamen in eum aliquando crediderunt, ut de nullo eorum dici possit: secundum uisionem et cognitionem, quae adhuc in fide est, non uidit eum neque cognouit eum. sed intellegendum arbitror, quia renouatio perficienda uidet et cognoscit, infirmitas uero absumenda nec uidet nec cognoscit eum, in cuius quantiscumque reliquiis interius constitutis si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et ueritas in nobis non est. cum ergo per gratiam renouationis filii dei simus, tamen propter reliquias infirmitatis nondum apparuit quod erimus. scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. tunc peccatum nullum erit, quia infirmitas nec interior nec exterior ulla remanebit. et omnis qui habet hanc spem in eum, sanctificat se, sicut et ipse sanctus est; sanctificat enim se non per se ipsum, sed credendo in illum et inuocando illum qui sanctificat sanctos suos. cuius sanctificationis perfectio, quae nunc proficit et crescit de die in diem, omnes infirmitatis reliquias ablatura est.

\'Item dicunt\', inquit, \'non uolentis neque currentis, sed miserentis est dei\'. quibus respondendum esse dicit, quod idem apostolus alibi de quodam ait: quod uult faciat. \'item\', inquit, \'ad Philemonem de Onesimo: quem ego uolueram apud me detinere, ut pro te mihi ministraret; sed sine consilio tuo nihil uolui facere, ut non quasi ex necessitate bonum tuum esset, sed uoluntarium. item in Deuteronomio: uitam et mortem dedit ante faciem tuam, bonum et malum. elige uitam, ut uiuas. item apud Salomonem: deus ab initio constituit hominem et reliquit eum in manu consilii sui. adiecit ei mandata et praecepta: si uoles prae-

cepta, seruabunt te et in posterum fidem placitam facere. apposuit tibi aquam et ignem; ad quod uis porrige manum tuam. ante hominem bonum et malum, uita et mors. paupertas et honestas a domino deo sunt. item apud Esaiam: et si uolueritis et audieritis me, quae bona sunt terrae manducabitis; si autem nolueritis nec obaudieritis me, gladius uos comedet; os enim domini locutum est haec\'. hic uero, quantumlibet isti obtegant, aperiuntur. declarant enim se contra dei gratiam uel misericordiam disputare, quam uolumus impetrare cum dicimus: fiat uoluntas tua sicut in caelo ita et in terra. uel: ne nos inferas in temptationem, sed libera nos a malo. ut quid enim ista orando tanto gemitu petimus, si uolentis hominis et currentis, non miserentis est dei? non quia hoc sine uoluntate nostra agitur, sed quia uoluntas non implet quod agit, nisi diuinitus adiuuetur. haec est fidei sanitas, quae nos facit orare: quaerere, ut inueniamus, petere, ut accipiamus, pulsare, ut aperiatur nobis. contra istam qui disputat, contra se ipsum claudit ostium misericordiae dei. nolo plura dicere de re tanta, quia melius eam committo fidelium gemitibus quam sermonibus meis.

Videte tamen, obsecro, quale sit ideo uolenti et currenti misericordiam dei non necessariam, quae illum etiam praeuenit, ut curreret. quia de quodam ait apostolus: quod uult faciat, ibi, ut arbitror, ubi sequitur et dicit: non peccat, nubat — quasi pro magno habendum sit uelle nubere, ubi de adiutorio diuinae misericordiae operosius disputatur, aut uero etiam ibi prodest aliquid uelle, nisi deus prouidentia, qua gubernat omnia, marem feminamque coniungat — aut quoniam ad Philemonem scripsit apostolus: ut non quasi ex necessitate bonum eius esset, sed uoluntarium, quasi aliter sit uoluntarium bonum, nisi cum deus operatur in nobis et uelle et operari pro bona uoluntate; aut quia in Deuteronomio scriptum est: uitam et mortem dedit ante faciem hominis, bonum et malum et ammonuit ut eligeret uitam, quasi et ipsa ammonitio non de misericordia ueniat, uel aliquid prodesset eligere uitam, nisi deus eligendi caritatem inspiraret et electam habere praestaret, de quo dictum est: quoniam ira in indignatione eius et uita in uoluntate eius; aut quia dictum est: si uoles praecepta, seruabit te, quasi non debeat deo agere gratias, quia praecepta uoluit, qui desertus omni lumine ueritatis haec uelle non posset. positis ante hominem igne et aqua, quo uult quidem porrigit manum, sed altior est qui uocat altius quam omnis humana cogitatio, quandoquidem initium corrigendi cor fides est, sicut scriptum est: uenies et pertransies ab initio fidei, et quisque ita eligit bonum, sicut unicuique deus partitus est mensuram fidei, et: nemo potest ad me uenire, ait princeps fidei, nisi pater qui misit me traxerit eum. quod de fide dictum esse qua in eum creditur postea satis euidenter explanat, ubi dicit: uerba, quae ego locutus sum uobis, spiritus et uita sunt. sed sunt quidam ex uobis qui non credunt. sciebat enim ab initio Iesus, qui essent credentes et quis traditurus esset eum. et dicebat: propterea dixi uobis, quia nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum a patre meo.

Magnum autem aliquid pro sua causa se inuenisse arbitratus est apud Esaiam prophetam, quia deus dixit: si uolueritis et audieritis me, quae bona sunt terrae manducabitis; si autem nolueritis et non audieritis me, gladius uos comedet; os enim domini locutum est haec. quasi non lex tota huius modi condicionibus plena sit aut ob aliud superbis praecepta ista data sunt, nisi quia lex praeuaricationis gratia posita est, donec ueniret semen cui promissum

est, unde subintrauit ut abundaret delictum; et ubi abundauit delictum, superabundauit. gratia: id est ut acciperet homo praecepta superbe de suis uiribus fidens, in quibus deficiens et factus etiam praeuaricator liberatorem saluatoremque requireret atque ita eum timor legis humilem factum tamquam paedagogus ad fidem gratiamque perduceret. ita multiplicatis infirmitatibus postea accelerauerunt, quibus sanandis oportune Christus aduenit. in cuius gratiam etiam iusti antiqui crediderunt eadem ipsa gratia eius adiuti, ut gaudentes eum praenoscerent et quidam etiam praenuntiarent esse uenturum, uel in illo populo Israel, sicut Moyses et Iesus Naue et Samuhel et Dauid et ceteri tales, uel extra ipsum populum, sicut Iob, uel ante ipsum populum, sicut Abraham, sicut Noe et quicumque alii sunt, quos uel commemorat uel tacet scriptura diuina. unus enim deus et unus mediator dei et hominum, homo Christus Iesus, sine cuius gratia nemo a condemnatione liberatur, siue quam traxit ex illo in quo omnes peccauerunt siue quam postea suis iniquitatibus addidit.

Quale est autem, quod iste posuit in extremo, si quis dixerit: potest fieri ut homo uel in uerbo non peccet? \'respondendum est\', inquit, \'si uult deus, potest; uult enim deus, ergo potest\'. item ait: (si quis dixerit: fieri potest ut homo non in cogitatione delinquat? respondendum est: si uult deus, potest; uult enim deus, ergo potest\'. uidete quemadmodum noluerit dicere: si deus adiuuet, potest, cui dicitur: adiutor meus esto, ne derelinquas me, non utique ad corporalia bona capessenda et mala cauenda, sed ad gerendam perficiendamque iustitiam. propter quod dicimus: ne nos inferas in temptationem, sed libera nos a malo. nec adiuuatur, nisi qui et ipse aliquid agit; adiuuatur autem, si inuocat, si credit, si secundum propositum uocatus est, quoniam quos ante praesciuit, et praedestinauit conformes imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem praedestinauit, illos et uocauit; quos autem uocauit, illos et iustificauit; quos autem iustificauit, illos et glorificauit. currimus ergo, cum proficimus, dum sanitas nostra in proficientibus currit — sicut etiam cicatrix currere dicitur, quando bene uulnus diligenterque curatur omni ex parte perfecti sine ulla simus omnino infirmitate peccati, quod non solum uult deus, uerum etiam ut impleatur facit atque adiuuat. et hoc nobiscum agit gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum non solum praeceptis, sacramentis, exemplis, sed etiam spiritu sancto, per quem latenter diffunditur caritas in cordibus nostris, quae interpellat gemitibus inenarrabilibus, donec in nobis sanitas perficiatur et deus, sicuti est, uidendus in aeterna ueritate monstretur.

Quisquis ergo fuisse uel esse in hac uita aliquem hominem uel aliquos homines putat excepto uno mediatore dei et hominum, quibus necessaria non fuerit remissio peccatorum, contrarius est diuinae scripturae, ubi apostolus dicit: per unum hominem peccatum intrauit in mundum et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, et necesse est ut inpia contentione asserat esse posse homines, qui sine mediatore Christo liberante atque saluante sint liberi saluique peccato, cum ille dixerit: non est opus sanis medicus, sed male habentibus, non ueni uocare iustos, sed peccatores. quisquis autem dicit post acceptam remissionem peccatorum ita quemquam hominem iuste uixisse in hac carne uel uiuere, ut nullum habeat omnino peccatum, contradicit apostolo Iohanni, qui ait: si dixerimus quia p peccatum a turn non hab em u s, nos i psos s seducimus et us

et u ueritas in nobis non est, non enim ait \'habuimus\', sed habemus. quod si quisquam asserit de illo peccato dictum, quod habitat in carne mortali nostra secundum uitium quod peccantis primi hominis uoluntate contractum est, cuius peccati desideriis eri i s ne oboediamus Paulus apostolus praecipit, non autem peccare, qui eidem peccato quamuis in carne habitanti ad nullum opus malum omnino consentit, uel facti uel dicti uel cogitati, quamuis ipsa concupiscentia moueatur, quae alio modo peccati nomen accepit, quod ei consentire peccare sit nobisque moueatur inuitis: subtiliter quidem ista discernit, sed uideat quid agatur de dominica oratione, ubi dicimus: dimitte nobis debita nostra. quod, nisi fallor, non opus esset dicere, si numquam uel in lapsu linguae uel in oblectanda cogitatione eiusdem peccati desideriis aliquantum consentiremus, sed tantummodo dicendum esset: ne nos inferas in temptationem, sed libera nos a malo, nec Iacobus apostolus diceret: in multis offendimus omnes. non enim offendit, nisi cui mala concupiscentia contra iustitiae rationem appetendo seu uitando faciendum uel dicendum uel cogitandum aliquid, quod non debuit, siue fallens siue praeualens persuadet. postremo, si excepto illo capite nostro, sui corporis saluatore, asseruntur uel fuisse in hac uita uel esse aliqui homines iusti sine aliquo peccato, siue numquam consentiendo desideriis eius siue quia pro nullo peccato habendum est, quod tantum est, ut hoc pietati non imputet deus — quamuis aliter sit beatus sine peccato, aliter autem beatus cui non imputat dominus peccatum — non nimis existimo reluctandum. scio enim quibusdam esse uisum, quorum de hac re sententiam non audeo reprehendere, quamquam nec defendere ualeam. sed plane quisquis negat nos orare debere, ne intremus in temptationem — negat autem hoc qui contendit ad non peccandum gratiae dei adiutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta humanam sufficere uoluntatem — ab auribus omnium remouendum et ore omnium anathemandum esse non dubito.

Source. Latin text from the Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (CSEL) collection of the Open Greek and Latin project (digital edition of ***Sancti Aureli Augustini Opera*** edited by Karl F. Urba; Joseph Zycha (Prague, Vienna, Leipzig, F. Tempsky, G. Freytag: 1904) Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum 42), encoded in EpiDoc TEI XML. Digitised and corrected by the Open Greek and Latin team (University of Leipzig and partners); the text is taken from the printed edition by OCR with correction, so some errors may remain. SermonIndex has only divided it into short sections for reading; the critical notes, margin notes and apparatus of the printed edition are not shown here but are kept in the XML download.

Licence. Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0). You may share and adapt this text if you credit the Open Greek and Latin project and release your version under the same licence.